โลกใต้น้ำ ที่ทะเลหัวไทร

โลกใต้น้ำที่ทะเลหัวไทร

ทะเลอาจเป็นทิวทัศน์ที่สวยงามสำหรับการท่องเที่ยว ทะเลอาจเป็นระบบนิเวศน์ชนิดหนึ่งสำหรับงานด้านนิเวศวิทยา ทะเลอาจเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับแก้แก่เจ้าของโรงงาน ทะเลล้วนมีแง่มุมสำหรับมุมของแต่ละคนแต่ละอาชีพ ทะเลจึงสามารถเป็นมุมชีวิตให้กับทุกคนได้เสมอ ความสวยงามและสมบูรณ์ของทะเลจึงหมายถึงมุมที่สวยงามของชีวิตแต่ละคน หากทะเลถูกย่ำยีก็หมายถึงมุมที่สวยงามของชีวิตแต่ละคนก็ถูกย่ำยีด้วยเช่นกัน ทะเลจึงไม่ใช่สมบัติของชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้ชีวิตอยู่ริมทะเล เพียงแต่พวกเขาคือคนรักษาทะเลและนำอาหารจากทะเลมาหล่อเลี้ยงเราทุกคน

เราทุกคนใช้ประโยชน์จากทะเลมาหลายชั่วอายุคน แต่มีสักกี่คนที่รู้รักทะเลให้เหมือนกับแผ่นดินของตัวเอง แม้ว่าทะเลจะเป็นผืนน้ำสาธารณะ แต่จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม เราใช้ประโยชน์จากทะเลอยู่ทุกวันไม่น้อยไปกว่าการใช้ประโยชน์จากแผ่นดิน อย่างน้อยที่สุดเราได้ประโยชน์จากทะเลผ่านเส้นทางอาหารซึ่งมนุษย์บนโลกนี้อาศัยทะเลเป็นแหล่งอาหาร 2 ใน 3 เราก็อยู่ในนิยามนี้ด้วยเช่นกัน การตระหนักถึงการรู้รักษาทะเลจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง และคงไม่ต้องรอให้ทะเลถูกทำลายจึงจะทำให้เราตระหนักถึงความสำคัญ และที่สุดของวันนี้คือทะเลกำลังถูกจ่อประชิดด้วยภัยคุกคามที่ใหญ่หลวงที่สุดในประวัติศาสตร์

ภายใต้ระลอกคลื่นที่ไม่มีวันหยุด บนผืนน้ำสีครามที่ไม่มีอะไรประโยน ความไกลสุดตาที่ไม่มีอะไรมากางกั้น สิ่งที่เรามองเห็นในทะเลมีแต่น้ำแต่สิ่งที่เรามองไม่เห็นก็คือโลกใต้น้ำ โลกซึ่งซับซ้อนไม่น้อยไปกว่าแผ่นดินใหญ่ โลกซึ่งทำหน้าที่เป็นรากฐานการผลิตสัตว์น้ำและสิ่งมีชีวิตนานาชนิดที่เกื้อกูลให้มนุษย์มีอากาศหายใจและมีอาหารกินมานานหลายศตวรรษ โลกซึ่งในความเป็นจริงมนุษย์ต้องตระหนักถึงคุณูปการอันสำคัญ

แม้เราไม่อาจรู้ได้ว่าใต้ทะเลประกอบด้วยความมหัศจรรย์และซับซ้อนอย่างไร แต่สิ่งที่เรารับรู้ได้คือสัตว์น้ำนานาชนิดที่นำขึ้นมาหล่อเลี้ยงชีวิตบนบกโดยไม่เคยหมดสิ้น หากกาลก่อนเราไม่เคยใสใจ ก็หาใช่ความบกพร่องแต่ประการใด แต่วันนี้ใกลแห่งใต้ทะเลกำลังจะถูกทำลายจากมนุษย์ซึ่งเนรคุณต่อการทำหน้าที่ผู้ผลิตอาหารของโลกใต้ทะเล มนุษย์ซึ่งเต็มไปด้วยความโลภ เห็นคุณค่าของเงินตรามากกว่าสรรพชีวิตนับล้านที่ต้องสังเวยจากความไม่รู้จักพอ ภาระอันยิ่งใหญ่และสำคัญประการนี้อย่าได้ปล่อยให้เป็นภาระแก่ชาวประมงพื้นบ้านเพียงฝ่ายเดียว เราจงทำหน้าที่ปกป้องปากท้องและอากาศที่เราต้องกินต้องหายใจเข้าไปทุกวันเพื่อตัวเราเอง เพื่อต้นรุ่นต่อๆไป เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์แห่งเราให้คงอยู่สืบไป ไม่กลายพันธุ์ไปด้วยการเสพสารพิษซึ่งมนุษย์ผู้นำชังเหล่านั้นกำลังหยิบยื่นมาให้

ชาวประมงพื้นบ้านผู้เคารพโลกใต้น้ำมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ จับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือที่ไม่ทำลายล้าง มีกระบวนการอนุรักษ์เพื่อทำให้สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ดำรงห่วงโซ่ทางเศรษฐกิจให้เป็นความสวยงามสมกับการเป็นตัวจริงของ 'เศรษฐกิจสีฟ้า' และได้ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้ารักษาทะเลจากคนที่มาทำลายมานานหลายศตวรรษ ชุมชนประมงพื้นบ้านทั่วทั้งภาคใต้ล้วนมีสำนึกเยี่ยงนี้มานาน สำนึกซึ่งตรงกันข้ามกับการทำลายของประมงพาณิชย์ รวมทั้งภัยที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การทำลายทะเลคือ การแปรสภาพทะเลให้เป็นผืนน้ำแห่งสารพิษของนักอุตสาหกรรม ทั้งในตราบนักการเมืองและนักลงทุนทั้งที่เป็นชาติตัวเองและข้ามชาติมารุกราน...

สิ่งที่ชาวประมงพื้นบ้านทำได้วันนี้คือลุกขึ้นมาปกป้องทะเลผู้ให้อาหารและอากาศแก่เราผู้เป็นมนุษย์ รวมทั้งจะชักชวนเจ้าของทะเลทุกคนเข้ามาปกป้อง จึงอยากทำหน้าที่เล่าว่าโลกใต้น้ำมีความสำคัญอย่างไร โลกใต้น้ำที่ทะเลหัวไทรสมบูรณ์ขนาดไหน โลกใต้น้ำซึ่งหากถูกทำลายหมายถึงการทำลายอาหารและอากาศของทุกคน เราเล่ามันมาจากหัวใจแห่งการเป็นมิตรกับโลกใต้น้ำ เราเจอมันเกือบทุกวัน ทักทายกับมันจนเราเข้าใจและรับรู้ถึงกันแม้ว่ามองลงไปไม่เห็นใต้น้ำก็ตาม แต่จากประสบการณ์ที่สืบทอดกันมานับร้อยปีทำให้เราเข้าใจว่าโลกใต้น้ำคือรากฐานที่สำคัญสำหรับแหล่งอาหารของมนุษย์ เรายากเล่าเพียงเพื่อบอกให้เจ้าของทะเลตระหนักถึงความสำคัญและลุกขึ้นมาร่วมกันปกป้องเท่านั้นเอง

ระบบนิเวศใต้ท้องทะเลที่หัวไทรเป็นโลกซึ่งเรามิอาจสัมผัสแต่สามารถมองเห็นได้จากเรือจำนวนหลายร้อยลำที่วิ่งลอยลำหาสัตว์น้ำซึ่งกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเดียวกันที่มีรัศมีประมาณ 5 กิโลเมตร ภายใต้ทะเลที่กว้างใหญ่เหตุผลใดที่ทำให้เรือหลายร้อยลำต่างมุ่งหน้ามาสู่พื้นที่อันจำกัดและเป็นเช่นนี้มานานหลายสิบปีแล้ว จนกระทั่งปัจจุบันและจะยังยาวนานไปถึงอนาคตอันยาวไกล

นั่นหมายถึงว่าภายใต้ทะเลอันกว้างใหญ่มีแหล่งสัตว์น้ำที่ชุกชุมอุดรองดโดจุดหนึ่งเป็นพิเศษ แสดงว่าโลกใต้น้ำตรงจุดนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากทะเลหัวไทรคือทะเลทรายเราอยากจะเรียกบริเวณนี้ว่าโอเอซิสแห่งทะเลหัวไทร อะไรคือโอเอซิสแห่งทะเลหัวไทร คำตอบที่ชาวประมงแถวนี้เรียกขานกันคือ ที่นี่มีพื้นที่พิเศษที่เรียกว่า 'ดอนแอ่งกระทะ' พื้นที่ซึ่งคอยรองรับสรรพชีวิตใต้ท้องทะเล ทำหน้าที่เป็นครรภ์มารดาโอบอุ้มทารกน้อยให้เติบโต เป็นแม่ที่เลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหลายให้เติบใหญ่ ในขณะเดียวกันก็เป็นบ้านที่อบอุ่นให้อยู่อาศัยและหลบภัย

ความพิเศษดังกล่าวนี้คือสิ่งที่หล่อเลี้ยงมนุษย์เรามายาวนานและถึงเวลาที่เราผู้เป็นมนุษย์ จะแสดงความกตัญญูต่อมันบ้างยามที่มันกำลังจะถูกทำลาย.....

ถ่ายภาพ เมื่อก.พ.- เม.ย.2556

- ความร่วมมือ–ชาวบ้านช่วยกันเอาเรือขึ้นฝั่งโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือในทุกๆ วันจะมีการช่วยเหลือกันแบบนี้ตลอด
- ผลงานของบังหมาด เจ้าของเรือห่านฟ้าที่จับปลากุเหราได้ประมาณ 70 กิโลกรัม ราคากิโลกรัมละ 130 บาท
- ปลากระเบนที่จับได้จากทะเลนี้ อ่าวทะเลหัวไทรถือได้ว่าเป็น "อ่าวปลาจวดและดอนปลากระเบน" ที่ใหญ่ในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
- กุ้งแม่หวัดหรือกุ้งแชบ๊วย กะตอลี่ เจ้าของเรือฟาอิลจับได้ประมาณ 25 กิโลกรัม ราคากิโลกรัมละ 390 บาท

ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ ในดอนแอ่งกระทะ

วงล้อแห่งดิน 3 แบบที่ดอนแอ่งกระทะ

การไหลเวียนของน้ำที่พัดพาเอาแร่ธาตุ และสารอาหารต่างๆ มาจากคลองแพรกเมืองและคลองหน้าโกฏิไหลมารวมกันในแอ่งกระทะ ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางระบบนิเวศ โดยเฉพาะดิน มีทั้ง ดินทราย ดินทรายปนเลน และดินขี้เปิด ซึ่งดินแต่ละชนิดก็มีความจำเพาะที่ต่างกันดังนี้ จากแผนที่ดอนแอ่งกระทะจะพบว่าลักษณะดินในบริเวณแอ่งกระทะมีความแตกต่างกันเมื่อไล่เรียงตามความลึกของแอ่งกระทะ จากภาพจะพบว่าลักษณะของดินมีความสัมพันธ์กับความลึกของแอ่งกระทะ ซึ่งจากกระบวนการศึกษา พบลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. **ดินทราย** ร้อยละ 25 จะอยู่บริเวณขอบแอ่งกระทะ(ชั้นนอกสุด) สัตว์น้ำที่พบมาจะเป็นจำพวกปลาทราย ปลาผู้ที่ไม่ประจำที่ และปลาหน้าน้ำ
2. **ดินทรายปนเลน** ร้อยละ 15 จะอยู่ถัดลงมาจากดินทราย (ชั้นกลาง) มีสัตว์หลากหลาย โดยเฉพาะกุ้ง และปลากระเบน
3. **ดินเลนขี้เปิดเหลว** เกิดจากการทับถมจากซากพืชและสัตว์ ร้อยละ 60 (ชั้นใน) จะอยู่บริเวณกันกระทะซึ่งเป็นบริเวณที่มีสัตว์น้ำชุกชุมมากทั้งปลา ปู กุ้ง หอย

ดินทั้งสามชนิดมีความสำคัญของระบบนิเวศแอ่งกระทะ ดินทั้งสามชนิดจะทำหน้าที่แตกต่างกันบ้าง เช่น ดินทรายปนเลนและดินเลนขี้เปิดจะทำหน้าที่เป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำ ในช่วงเกิดพายุสัตว์น้ำส่วนใหญ่จะหนีเข้ามาอยู่ที่ส่วนในสุดของดอนแอ่งกระทะ รวมทั้งช่วงน้ำหลากจะมีน้ำจืดปนมาในน้ำเต็มทำให้สัตว์น้ำของบนอกบริเวณดินทรายหนีเข้ามาอยู่ที่ส่วนในสุดของดอนแอ่งกระทะ ธรรมชาติสรรสร้างให้มีดินสามแบบเพื่อเกื้อกูลให้สัตว์น้ำอาศัย มีชีวิตและเจริญเติบโตได้แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในท้องทะเลก็ตาม

กระแสน้ำไหล 'แวะ'เวียนที่ดอนแอ่งกระทะ

การไหลของน้ำเป็นลักษณะพิเศษที่สำคัญอีกประการหนึ่งของดอนแอ่งกระทะ เพราะการไหลวนของน้ำมีความสำคัญต่อการนำสารอินทรีย์จากแหล่งอื่นเช่นลำคลองเข้ามาสะสมอยู่ในดอนแอ่งกระทะ จากการสังเกตช่วงหลายสิบปีของชุมชนประมงที่นี่พบว่าการไหลเวียนของน้ำบริเวณแอ่งกระทะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากพื้นที่ใกล้เคียง

ธรรมชาติทิศทางการไหลของน้ำในทะเลที่ไหลจากทิศใต้ขึ้นสู่ทิศเหนือ แต่พอถึงบริเวณแอ่งกระทะการไหลของน้ำจะไหลวนอยู่ในวงแอ่งกระทะ โดยชาวประมงสังเกตจากสีของน้ำช่วงน้ำหลาก น้ำที่ไหลลงมาจากคลองแพรกเมืองจะไหลมารวมกันอยู่ ณ แอ่งนี้ ทั้งที่คลองอยู่ห่างจากแอ่ง 7 กิโลเมตร นั่นเป็นเพราะความลึกของบริเวณแอ่งกระทะซึ่งลึกกว่าบริเวณอื่นทำให้เกิดการไหลของน้ำซึ่งน้ำนี้หมายถึงว่าสารอินทรีย์ที่ไหลลงมาจากลำคลองจะถูกพัดพานำมาสะสมในบริเวณนี้

นอกจากนี้ สีของน้ำในบริเวณแอ่งกระทะจะแตกต่างจากสีของน้ำในบริเวณอื่นๆ ซึ่งปกตินำ้ำทะเลจะมีลักษณะสีคราม จากการสังเกตของชุมชนประมงชายฝั่งที่นี่พบว่าสีของน้ำบริเวณแอ่งกระทะจะมีลักษณะสีของน้ำคล้ายกับน้ำมะพร้าว สีค่อนข้างขุ่นขาว ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นในบริเวณแอ่งกระทะเท่านั้น สีของน้ำดังกล่าวแม้ว่าไม่มีผลพิสูจน์หรือคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ แต่สิ่งที่สังเกตเห็นคือชุมชนพบความแตกต่างกันพื้นที่อื่นๆ ซึ่งการสังเกตดังกล่าวเป็นงานนับสิบปี จึงเป็นข้อสรุปที่น่าสนใจว่าสีของน้ำคือความจำเพาะของระบบนิเวศที่บ่งชี้ความสมบูรณ์ของดอนแอ่งกระทะที่นี่

จากลักษณะการไหลวนของน้ำในดอนแอ่งกระทะ ส่งผลให้บริเวณนี้กลายเป็นจุดศูนย์กลางของความอุดมสมบูรณ์ในท้องทะเลแถบนี้ ด้วยกระแสน้ำที่พัดพาเอาแร่ธาตุและสารอาหารต่างๆ ที่ไหลลงมาจากลำคลองมาทับถมอยู่ในแอ่งกระทะนี้ทำให้ระบบนิเวศบริเวณนี้สมบูรณ์ ชาวประมงมีรายได้ตลอดทั้งปี และหล่อเลี้ยงชีวิตคนคอนมาหลายชั่วอายุคน จนพื้นที่แห่งนี้ได้รับขนานนามว่า "อ่าวหน้าทอง"

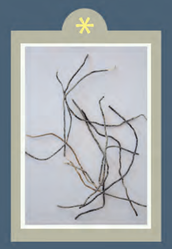

สิ่งสำคัญที่เป็นข้อสังเกตคือชาวประมงพบพืชชนิดหนึ่งคล้ายสาหร่าย ลักษณะเป็นเส้นยาว เป็นปล้องคล้ายสาหร่ายขนาดเล็กและมีรูกลวงด้านใน มีสิ่งมีชีวิตคล้ายกับไส้เดือนอาศัยอยู่ ชาวประมงเชื่อว่าเป็นอาหารของสัตว์น้ำในบริเวณนี้ ซึ่งเมื่อทอดสมอเรือก็จะพบสาหร่ายชนิดนี้ติดมากับดินที่สมอเรือเสมอ พบมากบริเวณแอ่งกระทะ สิ่งที่น่าสนใจก็คือสาหร่ายชนิดนี้น่าจะเป็นพืชที่สำคัญในระบบนิเวศแอ่งกระทะ ทั้งนี้พืชชนิดนี้ยังไม่พบในบริเวณอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกัน ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศของดอนแอ่งกระทะสาหร่ายชนิดนี้จึงเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ

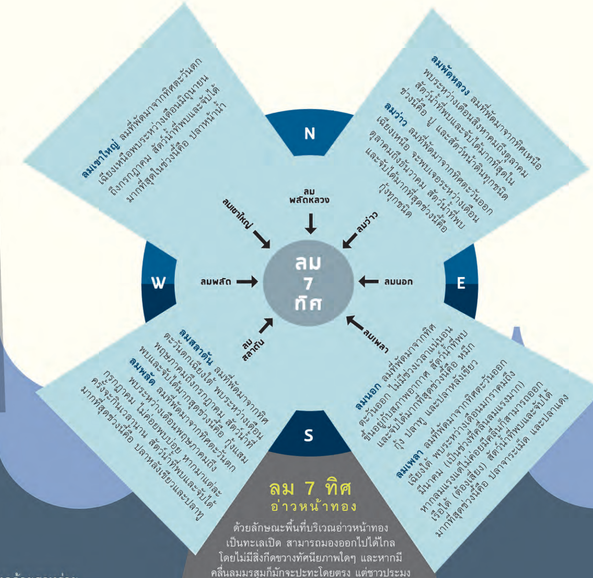
N
W
E
S
ลม 7 ทิศ
ลมพัดลวง
ลมหัวใหญ่
ลมอ่าว
ลมพลัด
ลมนอก
ลมตะวันตก
ลมหลัง
ลมหัวใหญ่ ลมที่พัดมาจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงกรกฎาคม สัตว์น้ำที่พบมาคือ ปลาอินทรี ปลาทู ปลาโอ ปลาทูแขก ปลาทูน่า ปลาสีกุน ปลาลัง ปลาหางแข็ง ปลาทูน่าท้องแถบ ปลาโอดำ ปลาอินทรี ปลาสีกุน ปลาลัง ปลาทูแขก